

PRACE NAUKOWE

Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu

RESEARCH PAPERS

of Wrocław University of Economics

Nr 401

Ekonomia

Redaktorzy naukowi
Jerzy Sokołowski
Grażyna Węgrzyn
Magdalena Rękas

Wydawnictwo Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu
Wrocław 2015

Redakcja wydawnicza: Agnieszka Flasińska, Elżbieta Kozuchowska

Redakcja techniczna: Barbara Łopusiewicz

Korekta: Barbara Cibis

Łamanie: Adam Dębski

Projekt okładki: Beata Dębska

Informacje o naborze artykułów i zasadach recenzowania
znajdują się na stronie internetowej Wydawnictwa
www.pracnaukowe.ue.wroc.pl
www.wydawnictwo.ue.wroc.pl

Publikacja udostępniona na licencji Creative Commons
Uznanie autorstwa-Użycie niekomercyjne-Bez utworów zależnych 3.0 Polska
(CC BY-NC-ND 3.0 PL)

© Copyright by Uniwersytet Ekonomiczny we Wrocławiu
Wrocław 2015

ISSN 1899-3192
e-ISSN 2392-0041

ISBN 978-83-7695-533-9

Wersja pierwotna: publikacja drukowana

Zamówienia na opublikowane prace należy składać na adres:
Wydawnictwo Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu
ul. Komandorska 118/120 53-345 Wrocław
tel./fax 71 36 80 602; e-mail: econbook@ue.wroc.pl
www.ksiegarnia.ue.wroc.pl

Druk i oprawa: TOTEM

Spis treści

Wstęp	11
Łukasz Arendt: Zmiana technologiczna faworyzująca wysokie kwalifikacje czy polaryzacja polskiego rynku pracy – zarys problemu	13
Agnieszka Barczak: Wykorzystanie wybranych metod ilościowych w analizie pasażerskiego ruchu lotniczego w Polsce	26
Ryszard Barczyk: Rola polityki pieniężnej w stabilizowaniu gospodarki polskiej w latach 2000-2014	36
Tomasz Bernat: Przedsiębiorczość studentów a dodatkowe aktywności pozauczelniane.....	48
Przemysław Borkowski: Applicability of reference based appraisals in assessment of real sector investment projects	58
Przemysław Borkowski: A framework for risk analysis in infrastructure projects.....	69
Agnieszka Bretyn: Młodzi konsumenci wobec szarej strefy w Polsce	83
Sławomir Czetwertyński: Ekonomia kopiowania a korzyści społeczne	93
Karolina Drela: Rynek pracy i biedni pracujący	104
Małgorzata Barbara Fronczek: Handel produktami ICT – Polska na tle świata.....	114
Aleksandra Grabowska-Powaga: Kapitał społeczny w przedsiębiorstwach rodzinnych	126
Artur Grabowski: Ordoliberalna kategoria własności a współczesne oblicze sektora niemieckich przedsiębiorstw piłkarskich	134
Alina Grynia: Innowacyjność krajów bałtyckich: potencjał i bariery.....	144
Anna Horodecka: The concept of human nature as a driving force for changes in economics exemplified by feminist and neoclassical economics.....	155
Michał Jurek: The role of banks in performance of the real sector in selected EU member states.....	166
Grażyna Karmowska: Zastosowanie metod taksonomicznych do oceny zróżnicowania poziomu życia w krajach postsocjalistycznych Europy	176
Magdalena Knapińska: Efektywność polityki rynku pracy – aspekty teoretyczne i praktyczne.....	187
Andrzej Koza: Sytuacja na rynku pracy osób niepełnosprawnych i jej wpływ na gospodarkę finansową państwowego funduszu rehabilitacji osób niepełnosprawnych	198
Jakub Kraciuk: Paradygmat <i>homo oeconomicus</i> w aspekcie rozwoju ekonomii heterodoksyjnej	211
Anna Krzysztofek: Rozważania o pojęciu odpowiedzialności	220
Wojciech Leoński: Wolontariat pracowniczy jako jedno z narzędzi CSR.....	233

Agnieszka Łopatka: Poziom i przyczyny różnicowania wynagrodzeń w Polsce	243
Iwona Maciejczyk-Bujnowicz: Changes in capital flows in process of integration of the European Union – selected aspects.....	253
Marta Maier: Starzejące się społeczeństwo jako wyzwanie dla polityki społecznej i rodzinnej	267
Agnieszka Malkowska: Ocena rozwoju obszaru przygranicznego na przykładzie województwa zachodniopomorskiego	275
Paweł Marszałek: Selected processes influencing contemporary banking systems.....	285
Danuta Miłaszewicz: Kompetencje społeczne polskich i litewskich studentów – analiza porównawcza.....	296
Dorota Milek, Karolina Kapusta: Competitiveness of the regions in the context of smart specialization (on the example of Świętokrzyskie)	306
Rafał Nagaj: Dochody a skłonność do działań altruistycznych wśród studentów w Polsce	317
Mariusz Nyk: Niedoskonałość rynku pracy w kontekście funkcjonowania związków zawodowych	327
Magdalena Olczyk: Konkurencyjność w literaturze ekonomicznej – analiza bibliometryczna	338
Monika Pasternak-Malicka: Płaca minimalna jako narzędzie ograniczające pracę nierejestrowaną	349
Barbara Pawłowska: W kierunku zrównoważonego rozwoju – przegląd efektów działań w Polsce.....	362
Renata Pęciak: Geneza podejścia regulacyjnego we francuskiej teorii ekonomicznej.....	373
Adriana Politaj: Pracodawcy z otwartego rynku pracy i ich rola w przeciwdziałaniu bezrobociu osób niepełnosprawnych.....	383
Joanna Prystrom: Innowacyjność a konkurencyjność gospodarki Luksemburga	399
Małgorzata Raczkowska: Kwestia gender w ekonomii	412
Magdalena Ratalewska: Uwarunkowania rozwoju sektorów kreatywnych..	421
Hanna Soroka-Potrzebna: Regionalne zróżnicowanie sektora MŚP	431
Małgorzata Sosińska-Wit, Karolina Gałązka: Wpływ współpracy z sektorem B+R na innowacyjność MŚP na podstawie badań ankietowych	440
Joanna Sychała: Ocena cech morfologicznych wahań cyklicznych w Polsce w latach 2001-2013	452
Joanna Stawska: Oddziaływanie decyzji władz monetarnych i fiskalnych (<i>policy mix</i>) na funkcjonowanie przedsiębiorstw w Polsce	462
Piotr Szkudlarek: Zaufanie jako komponent kapitału społecznego.....	472
Jarosław Szostak: Economic content of the category of value.....	483

Andrzej Szuwarzyński: Ocena wpływu polityki zdrowotnej na jakość życia starzejącego się społeczeństwa w krajach UE.....	493
Arkadiusz Świadek, Barbara Czerniachowicz: Aktywność innowacyjna systemów przemysłowych a koniunktura gospodarcza na przykładzie województwa dolnośląskiego	503
Michał Świtłyk, Artur Wilczyński: Zastosowanie indeksu Malmquista do badania zmian efektywności uczelni publicznych	514
Dariusz Tłoczyński: Rola państwa w kształtowaniu konkurencji na polskim rynku transportu lotniczego	525
Roman Tylżanowski: Zewnętrzne źródła finansowania procesów transferu technologii w przedsiębiorstwach przemysłowych wysokiej techniki w Polsce.....	535
Grażyna Węgrzyn: Zasoby ludzkie w Unii Europejskiej – szanse i zagrożenia	545
Danuta Witczak-Roszkowska, Karolina Okła: Skłonność studentów województwa świętokrzyskiego do zagranicznych emigracji zarobkowych.....	555
Katarzyna Włodarczyk: Pokolenie 50+ w Polsce – podejrzani o wykluczenie?.....	566
Agnieszka Wojewódzka-Wiewiórska: Partycypacja mieszkańców w tworzeniu strategii rozwoju gminy jako przejaw kapitału społecznego na obszarach wiejskich.....	577
Jarosław Wolkonowski: Przyczyny i struktura emigracji obywateli Polski po akcesji do UE.....	587
Jacek Wychowanek: Tradycja w aspekcie budowania konkurencyjności małego przedsiębiorstwa	601
Urszula Zagóra-Jonszta: Adam Smith o własności.....	614
Magdalena Zalewska-Turzyńska: Communicating CSR – the Lasswell’s model approach.....	623
Ewa Zeman-Miszewska, Maciej Miszewski: Ład gospodarczy i porządek gospodarczy – potrzeba i szanse zmian	631
Mariusz Zieliński: Wpływ realizacji koncepcji CSR na wycenę spółek akcyjnych.....	642

Summaries

Łukasz Arendt: Skill-biased technical change or polarisation of the Polish labour market – remarks.....	13
Agnieszka Barczak: Application of selected quantitative methods in the analysis of passenger air traffic in Poland.....	26
Ryszard Barczyk: The role of monetary policy in the stabilization of the Polish economy in the years 2000-2014	36

Tomasz Bernat: Entrepreneurship of students vs. additional non-university activities.....	48
Przemysław Borkowski: Aplikacja metody referencyjnej oceny projektów inwestycyjnych w sferze realnej.....	58
Przemysław Borkowski: Metoda analizy ryzyka w inwestycjach infrastrukturalnych.....	69
Agnieszka Bretyn: Young consumers towards the shadow economy in Poland.....	83
Sławomir Czetwertyński: Economics of copying vs. social benefits.....	93
Karolina Drela: Labor market and working poor.....	104
Małgorzata Barbara Fronczek: Trade in ICT goods – Poland in comparison to the world.....	114
Aleksandra Grabowska-Powaga: Social capital in family business.....	126
Artur Grabowski: Ordoliberal category of a property and a modern aspect of a sector of German soccer enterprises.....	134
Alina Grynia: Innovation of the Baltic countries: potentials and barriers.....	144
Anna Horodecka: Koncepcja natury ludzkiej jako siła napędowa zmian w ekonomii na przykładzie koncepcji człowieka w ekonomii feministycznej i neoklasycznej.....	155
Michał Jurek: Znaczenie banków dla funkcjonowania sektora realnego w wybranych krajach UE.....	166
Grażyna Karmowska: Taxonomic methods to evaluate the variation in the standards of living in the countries of post-socialist Europe.....	176
Magdalena Knapieńska: Effectiveness of labor market policy – theoretical and practical aspects.....	187
Andrzej Koza: Situation of persons with disabilities on the labor market and its impact on the financial situation of the State Fund for Rehabilitation of the Disabled Persons.....	198
Jakub Kraciuk: <i>Homo economicus</i> paradigm in terms of development of heterodox economics.....	211
Anna Krzysztofek: Reflections about the notion of responsibility.....	220
Wojciech Leoński: Corporate volunteering as an instrument of CSR.....	233
Agnieszka Łopatka: Level and reasons for differences of salaries in Poland.....	243
Iwona Maciejczyk-Bujnowicz: Zmiany w przepływach kapitału w procesie integracji Unii Europejskiej – wybrane aspekty.....	253
Marta Maier: Ageing society as a challenge for social and family policy.....	267
Agnieszka Malkowska: Assessment of the development of a border area using Zachodniopomorskie Voivodeship as an example.....	275
Paweł Marszałek: Wybrane procesy wpływające na współczesne systemy bankowe.....	285
Danuta Miłaszewicz: Social competence of Polish and Lithuanian students – comparative analysis.....	296

Dorota Milek, Karolina Kapusta: Konkurencyjność regionów w kontekście inteligentnej specjalizacji (na przykładzie Świętokrzyskiego)	306
Rafał Nagaj: Incomes and willingness of students to perform altruistic actions	317
Mariusz Nyk: Imperfections of the labor market in the context of the functioning of trade unions	327
Magdalena Olczyk: Competitiveness in economic literature – bibliometric analysis	338
Monika Pasternak-Malicka: Minimum wage as a tool used to reduce the labor market grey area	349
Barbara Pawłowska: Towards sustainable development – review of effects of actions in Poland.....	362
Renata Pęciak: The origin of the regulation approach in the French economic theory.....	373
Adriana Politaj: Employers from the open labor market and their role in the counteracting of unemployment among persons with disabilities	383
Joanna Prystrom: Innovativeness vs. competitiveness of Luxembourg economy.....	399
Małgorzata Raczkowska: The issue of gender in economics	412
Magdalena Ratalewska: Determinants of the development of creative industries.....	421
Hanna Soroka-Potrzebna: Regional diversity of SME sector	431
Małgorzata Sosińska-Wit, Karolina Gałązka: Effect of cooperation with R&D sector on SME’s innovation based on survey	440
Joanna Spychała: Evaluation of morphological characteristics of cyclical fluctuations in Poland in 2001-2013	452
Joanna Stawska: The impact of the monetary and fiscal authorities (policy mix) on the functioning of enterprises in Poland	462
Piotr Szkudlarek: Trust as a component of social capital	472
Jarosław Szostak: Ekonomiczna treść kategorii wartości	483
Andrzej Szuwarzyński: Assessment of the health policy impact on the quality of life of ageing population in the European Union countries	493
Arkadiusz Świadek, Barbara Czerniachowicz: Innovation activity in regional industrial systems vs. economic cycle on the example of the Dolnośląskie Voivodeship	503
Michał Świtlyk, Artur Wilczyński: Application of Malmquist index to examine changes in the efficiency of public universities	514
Dariusz Tłoczyński: The role of state in shaping the competition in the Polish air transport market	525
Roman Tylżanowski: External sources of funding of technology transfer in high-tech manufacturing sector in Poland.....	535

Grażyna Węgrzyn: Human resources in the European Union – opportunities and threats	545
Danuta Witczak-Roszkowska, Karolina Okła: Disposition to financial emigration among the students of the Świętokrzyskie Voivodeship.....	555
Katarzyna Włodarczyk: Generation 50+ in Poland – suspected of exclusion?.....	566
Agnieszka Wojewódzka-Wiewiórska: Participation of inhabitants in building commune development strategy as a manifestation of social capital in rural areas	577
Jarosław Wolkonowski: Causes and structure of emigration of Polish citizens after the accession to the European Union	587
Jacek Wychowanek: Tradition in the aspect of building the competitiveness of a small-sized enterprise.....	601
Urszula Zagóra-Jonszta: Adam Smith about ownership	614
Magdalena Zalewska-Turzyńska: Model komunikacji CSR w świetle podejścia H. Lasswella	623
Ewa Zeman-Miszewska, Maciej Miszewski: Economic governance and economic order – need and opportunities of changes	631
Mariusz Zieliński: The impact of CSR concept on the valuation of stock companies	642

Tomasz Bernat

Uniwersytet Szczeciński

e-mail: kontakt@tomaszbernat.pl

PRZEDSIĘBIORCZOŚĆ STUDENTÓW A DODATKOWE AKTYWNOŚCI POZAUCZELNIANE

ENTREPRENEURSHIP OF STUDENTS VS. ADDITIONAL NON-UNIVERSITY ACTIVITIES

DOI: 10.15611/pn.2015.401.04

Streszczenie: Przedsiębiorczość w dzisiejszych czasach jest poszukiwanym rozwiązaniem problemów wzrostu gospodarczego czy rozwoju społeczeństw. W tym nurcie powstała niniejsza praca, będąca jednocześnie raportem z przeprowadzonych badań związanych z podejściem mikroekonomicznym i zarządczym. Postawione założenie badawcze dotyczy pytania, czy osoby zwykle bardziej aktywne w swoim życiu codziennym są jednocześnie bardziej przedsiębiorcze – w porównaniu z osobami pasywnymi. Główne metody badawcze zrealizowane w badaniu to analiza kwestionariusza ankietowego oraz wyników badań eksperymentalnych. Wyniki pracy badawczej częściowo potwierdziły postawioną tezę i hipotezę.

Słowa kluczowe: przedsiębiorczość, ryzyko, aktywności pozauczelniane.

Summary: Nowadays entrepreneurship is a solution requested to solve the problems of economic growth and development of societies. This trend created the paper objective, which is also a report from the research associated with the microeconomic and management's approach. Research foundation raised the question whether people who are more active in their everyday lives are also more enterprising compared to those who are passive. The analysis of questionnaire outcomes and of results of experimental studies are the main research methods in the paper. The result partially confirmed the advanced thesis and hypothesis.

Keywords: entrepreneurship, risk, non-university activities.

1. Wstęp

Przedsiębiorczość jest jednym z bardzo istotnych czynników wpływających na rozwój gospodarki każdego kraju i społeczeństwa. Jej determinanty mogą być rozpatrywane w skali mikro, mezo i makro [Grilo, Thurik 2004, s. 4]. Znaczenie przedsiębiorczości odzwierciedlone jest w wielu dokumentach o randze lokalnej, krajowej czy międzynarodowej. Sama przedsiębiorczość rozpatrywana może być jako proces tworzenia przedsiębiorstw – jest to tradycyjne ujęcie definicji. Jednocześnie przed-

siębiorczość może być rozpatrywana jako zespół cech, zdolności, umiejętności czy kompetencji czyniących daną osobę mniej lub bardziej przedsiębiorczą [Glinka, Gudkova 2011, s. 11]. W niniejszej pracy rozpatrywana będzie ta druga definicja, przedmiotem badań będzie zaś przedsiębiorczość studentów.

Cechy (kompetencje) przedsiębiorcze determinują funkcjonowanie osoby i skłaniają ją do podejmowania decyzji związanych z założeniem i prowadzeniem podmiotu gospodarczego. Decyzje takie obarczone są różnymi rodzajami ryzyka, między innymi związanego z samym podjęciem działalności gospodarczej, ale również z decyzjami związanymi z prowadzeniem przedsiębiorstwa. Trudno jest wskazać, iż przedsiębiorcy są jednoznacznie skłonni bardziej do podejmowania ryzyka niż osoby nieprowadzące działalności [Stewart, Roth 2001, s. 149–150]. Jednakże oczywiste jest, iż jej prowadzenie wymaga ryzykowania.

Jak pokazują badania, istnieje relacja pomiędzy skłonnością do podejmowania działań ryzykownych a skutecznością działania, zależną od własnych umiejętności [Heath, Tversky 1991, s. 5–28]. Może to oznaczać, że osoby bardziej aktywne, które nabyły większych umiejętności podczas różnych działań, wierzą w większym stopniu w swoją skuteczność niż osoby mniej aktywne. Może to skutkować większą ich przedsiębiorczością – związaną z podejmowaniem działań ryzykownych. Co więcej, istotne jest również rozróżnienie pomiędzy subiektywną oceną ryzyka a podejmowaniem obiektywnym określonego ryzyka [Macko, Tyszką 2005, s. 34–35]. Inaczej mówiąc, ważne jest rozróżnienie pomiędzy deklaratywnym podejściem do ryzyka a rzeczywistym. To wszystko rzutuje na **cel badania zaprezentowanego w niniejszej pracy. Jednym z głównych pytań, jakie można przyjąć w odniesieniu do osób przedsiębiorczych, jest to, czy są to osoby zwykle bardziej aktywne w swoim życiu codziennym niż osoby nieoceniające siebie jako przedsiębiorcze.** Przyjęto przy tym założenie, iż osoby wykazujące się pewną pasją i poświęcające jej swój wolny czas, na przykład poza uczeniem się czy wykonywaniem obowiązków zawodowych, mogą odnaleźć w sobie również pasję przedsiębiorczą. Będą one bardziej skłonne do założenia przedsiębiorstwa, a poprzez to, iż mają doświadczenia w realizacji swoich dodatkowych aktywności, przełożą te doświadczenia na realizację własnego przedsiębiorstwa. Autentyczny przedsiębiorca na ogół działa z pasją i zajmuje się głównie tym, co go interesuje w odniesieniu do swojego przedsiębiorstwa [Oleksyn 2012, s. 11]. Pełne zaangażowanie z wewnętrznym przekonaniem o słuszności tego, co się robi, sprawia, że przedsiębiorca jest bardziej zaangażowany, ma pozytywne podejście do swoich klientów i pracowników a także jest w stanie poświęcić więcej czasu i energii na to, co robi.

Tak postawione pytanie badawcze związane jest z przeprowadzonymi przez zespół badawczy¹ badaniami dotyczącymi przedsiębiorczości studentów oraz aspektów związanych z podejmowaniem ryzyka (deklaratywnym i realnymi decyzjami).

¹ Zespół badawczy pracowników Instytutu Ekonomii Wydziału Nauk Ekonomicznych i Zarządzania Uniwersytetu Szczecińskiego w składzie: prof. T. Bernat (koordynator badań i zespołu), dr A. Gąsior, dr J. Korpysa, dr R. Nagaj, dr P. Szkudlarek, mgr M. Łakomy-Zinowik, mgr M. Zakrzewska i studenci kierunku ekonomia wspierający działania zespołu.

Badania zostały przeprowadzone w połowie roku 2014 na Uniwersytecie Szczecińskim wśród studentów kierunków ekonomicznych i nieekonomicznych. Analizowana w tej pracy problematyka odnosi się do aktywności „pozalekcyjnych” studentów. Przyjęto za cel badań określenie, czy studenci, którzy wykazują większe zainteresowania i aktywności poza samą nauką na uczelni, są także skłonni do podejmowania większego ryzyka związanego z założeniem działalności gospodarczej (ryzyko deklaratywne) oraz czy rzeczywiście podejmują większe ryzyko. Innymi słowy, czy studenci bardziej aktywni są także bardziej przedsiębiorczy. Zaprezentowane dalej w pracy wyniki badań są częścią większego projektu naukowego dotyczącego genoeconomicznych determinantów przedsiębiorczości.

2. Determinanty przedsiębiorczości a aktywne spędzanie czasu

Badania przedsiębiorczości i jej determinantów związane są z interdyscyplinarnym podejściem naukowym [Moczyłowska 2010, s. 137]. Nie można bowiem badać jej czynników zmian bez analizy takich dyscyplin, jak ekonomia, zarządzanie, psychologia, socjologia czy prawo. Efektem tego jest fakt, iż trudno jest przyjąć jednoznaczną definicję przedsiębiorczości, a co z tego wynika, trudno jest określić jej determinanty i ich znaczenie. Takie eklektyczne podejście z jednej strony utrudnia zrozumienie problematyki, z drugiej zaś pozwala na znacznie szersze, i co z tego wynika, bardziej dokładne postrzeganie [Grilo, Thurik 2004, s. 3]. Katalog determinantów jest zatem szeroki i może być uzupełniany przez kolejne badania w tym zakresie. Podstawowe determinanty przedsiębiorczości indywidualnej, jakie wynikają z wyników wielu badań, można określić jako:

- Psychologiczne podejście,
- Formalne wykształcenie,
- Dodatkowe umiejętności,
- Zabezpieczenie finansowe,
- Doświadczenie i wsparcie rodziny,
- Dotychczasowe doświadczenia zawodowe,
- Możliwości osiągnięcia zysku,
- Bariery wejścia i wyjścia z rynku,
- Czynniki technologiczne,
- Czynniki kulturowe,
- Czynniki ogólnoeconomiczne.

Determinanty powyższe można podzielić na trzy grupy, w zależności od obszaru, w jakim działają: mikro (oddziaływanie na osoby), mezo (oddziaływanie poprzez rynki i podmioty gospodarcze) czy makro (jako czynniki ogólne działające na wszystkich i wszystko, co się dzieje w gospodarce). Z punktu widzenia badania indywidualnej przedsiębiorczości oraz zaproponowanego tematu najistotniejsze wydają się te determinanty, które oddziałują na podstawy poszczególnych przedsiębiorców czy też osób przedsiębiorczych. Opracowania naukowe wskazują

na znaczną liczbę kompetencji przedsiębiorczych niezbędnych do realizacji własnej działalności [Moczyłowska 2010, s. 141; Oleksyn 2012, s. 124]. Do podstawowych należy zaliczyć:

- Umiejętność podejmowania decyzji w warunkach ryzyka i niepewności. Przedsiębiorcza osoba potrafi podejmować szybkie i trafne decyzje adekwatne do sytuacji oraz nie boi się decyzji ryzykownych.
- Orientacja biznesowa – nastawienie zwłaszcza na klienta i zaspokajanie jego potrzeb oraz nastawienie na realizację własnych celów. Przedsiębiorca posiada umiejętność oferowania właściwego produktu dla właściwych klientów, to znaczy takich, które znajdą nabywców i przyniosą jemu zysk.
- Innowacyjność i twórczość – osoba posiada zdolności twórcze, pomysłowość, wyobraźnię i kreatywność. Czerpie radość z wprowadzania nowatorskich rozwiązań. Korzysta z intuicji.
- Umiejętność łączenia wizjonerstwa z pragmatycznym podejściem oraz praktycznością decyzji i działań. Jednocześnie potrafi działać w sposób rzutki, wykazując dużą energię i dynamizm działania. Przedsiębiorczość wymaga przy tym elastyczności w działaniu. Działania wykonywane są we właściwym czasie.
- Uważność – specyficzne postrzeganie otoczenia zewnętrznego jako miejsca pojawiających się okazji do wykorzystania.
- Odporność na trudne sytuacje. Przedsiębiorczy osobnik posiada wysoki poziom odporności psychicznej, wysoki próg tolerancji stresu i frustracji. Jednocześnie można scharakteryzować go jako dzielnego, nieustępliwego oraz wytrwałego w swoich działaniach, zwłaszcza w sytuacjach trudnych, gdy trzeba pokonywać różne przeszkody.
- Komunikatywność – osobę cechuje łatwość nawiązywania kontaktów z ludźmi, wzbudzania zaufania, konkretność i rzeczowość w komunikowaniu się. Jednocześnie posiada umiejętność docierania do właściwych osób i pozyskiwania ich do realizacji swoich celów.
- Wysoki poziom dojrzałości emocjonalnej – przedsiębiorcza osoba konstruktywnie wyraża emocje, przejawia wysoki poziom zrównoważenia emocjonalnego i samokontroli, jest asertywna. Ponadto potrafi koncentrować się na najważniejszych rzeczach, niezbędnych do rozwoju jego organizacji.
- Przywództwo i współpraca jest kolejną ważką kompetencją. Oznacza ona, że osoba potrafi tworzyć wizję rozwoju i motywować współpracowników do jej realizacji. Umie łagodzić rodzące się konflikty, rozwiązuje je przez negocjacje i mediacje, tworzy pozytywne relacje w zespole, trafnie diagnozuje potrzeby współpracowników. Dbą o kulturę współpracy.
- Samoświadomość i pozytywna samoocena. Przedsiębiorca zna siebie oraz motyw swojego działania. Posiada wysoki poziom motywacji do osiągnięć zakorzeniony w samoakceptacji i pozytywnej samoocenie. Przestrzega wysokich standardów etycznych.

- Przedsiębiorczość wymaga motywacji, co oznacza, że osoba potrafi podtrzymać wysoką wewnętrzną motywację do osiągnięć biznesowych w długim okresie.
- Wiedza biznesowa jest także ważną kompetencją. Oznacza ona posiadanie niezbędnej wiedzy dotyczącej rynku i funkcjonowania przedsiębiorstwa.

Jak wynika z powyższego wyliczenia, istnieje duża grupa kompetencji związanych z przedsiębiorczością indywidualną. W odniesieniu do celu niniejszego tekstu – zajęć dodatkowych jako czynnika przedsiębiorczości, należy stwierdzić, iż wpisuje się on w powyższe kompetencje, tak jak i wymienione wcześniej determinanty. Przede wszystkim związane jest to z determinantem takim jak dodatkowe umiejętności. Przykładem może być myślenie analityczne i strategiczne wyniesione z gry w szachy. W odniesieniu do kompetencji jest to choćby odporność na trudne sytuacje. W tym znaczeniu osoba mające dodatkowe zajęcia kształtujące jej charakter i wytrwałość może z równym powodzeniem (lub niepowodzeniem) podchodzić do realizacji własnego przedsiębiorstwa.

3. Metodologia badań

Cel badań zaprezentowanych w tej pracy został określony jako pytanie w odniesieniu do osób przedsiębiorczych: Czy są to osoby zwykle bardziej aktywne w swoim życiu codziennym niż osoby nieoceniające siebie jako przedsiębiorcze? Tak postawiony problem zdeterminował tezę i hipotezy badawcze.

Główną tezą badawczą jest zatem stwierdzenie, że **osoby przedsiębiorcze są bardziej aktywne niż pozostałe, niewykazujące takich skłonności**. Dla udowodnienia tezy postawiono główną **hipotezę: studenci deklarujący chęć założenia przedsiębiorstwa są osobami bardziej aktywnymi poza samą nauką na studiach**. Jednocześnie postawiono hipotezę pomocniczą związaną z ryzykiem: studenci znajdujący się w grupie bardziej aktywnych deklarują większą skłonność do podejmowania ryzyka oraz podejmują decyzje bardziej ryzykowne niż w grupie osób nieaktywnych poza studiowaniem.

Badanie składało się z dwóch etapów, w których musiał wziąć udział każdy z uczestników. W pierwszej kolejności przeprowadzono eksperyment ekonomiczny, który miał dać odpowiedź na pytanie o nastawienie danej osoby do ryzyka. Gra przeprowadzona przez organizatorów eksperymentu określała, jaki stosunek do ryzyka mają poszczególni gracze; celem była analiza relacji pomiędzy: skłonnością do ryzyka oraz użytecznością z osiągniętego wyniku gry. Założono, iż przy rosnącym stopniu ryzyka zwiększała się użyteczność z otrzymanej wygranej. Badano problem indywidualnego podejmowania decyzji w warunkach ryzyka przy zmiennej użyteczności. Eksperyment polegał na losowaniu kopert, w których ukryta była kolorowa kartka: zielona lub czerwona, decydująca o wygranej lub przegranej. Podczas eksperymentu (losowania i decydowania się na dany wybór) istniała szansa uzyskania bądź utraty wygranej.

Eksperyment składał się z dwóch etapów określających nastawienie do ryzyka podejmowanych decyzji. Każdy uczestnik miał możliwość poprzestania w eksperymencie na etapie pierwszym lub zaryzykowania i przejścia do etapu drugiego eksperymentu, pod warunkiem wygrania w pierwszym etapie. Przy czym wybór w pierwszym etapie determinował warianty wyboru w etapie drugim. Pełen opis eksperymentu znajduje się w pracy T. Bernata i innych [Bernat i in. 2014, s. 780–800].

Kolejną częścią badań była ankieta badawcza, nakierowana przede wszystkim na określenie indywidualnych cech przedsiębiorczych respondenta. Ankieta miała wskazać nastawienie osób do problemów związanych z przedsiębiorczością oraz określenia wpływu otoczenia i środowiska na nastawienia przedsiębiorcze.

W ramach badania ankietowego zastosowano technikę kwestionariusza ankietowego. Sama ankieta składała się z dwóch części: metryczki oraz pytań dotyczących skłonności do podejmowania ryzyka. W części ankietowej sformułowano 5 pytań ogólnych i 14 szczegółowych. W związku z postawioną hipotezą w niniejszej pracy, w szczególności odniesiono się do jednego z pytań ankietowych, dotyczącego dodatkowych zajęć respondentów badania w odniesieniu do założenia własnego przedsiębiorstwa. W toku analizy wyników badań zastosowano grupowanie, którego efektem stała się trójstopniowa skala oceny stopnia ryzyka: małe ryzyko, umiarkowane i średnie ryzyko, duże i bardzo duże ryzyko.

Badania przeprowadzono w połowie roku 2014 na grupie 276 studentów, przy czym prawidłowo wypełnione ankiety otrzymano w liczbie 271. Badania są częścią szerszego tematu badawczego dotyczącego genetycznych i ekonomicznych podstaw przedsiębiorczości.

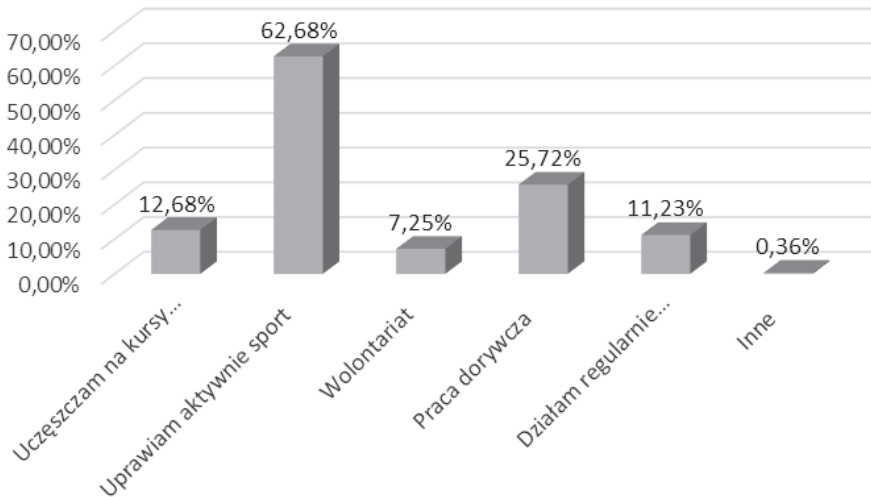
4. Wyniki badań

W ramach prowadzonych badań ankietowych i eksperymentalnych uzyskano szereg danych pierwotnych, dotyczących problematyki przedsiębiorczości i skłonności do ryzyka oraz realnie podejmowanych decyzji. Na początku zaprezentowane zostaną wyniki badań ankietowych. Następnie zostaną one porównane z wynikami badań eksperymentalnych.

W pierwszej kolejności pokazana zostanie metryka badań – podział grupy według płci oraz kierunku studiów. Podział grupy według płci wskazał, iż w badaniu wzięło udział 61% kobiet oraz 39% mężczyzn. Jest to zgodne ze strukturą studentów na Uniwersytecie Szczecińskim. Jednocześnie badania przeprowadzono w podziale na grupę studiującą nauki ekonomiczne oraz inne – nieekonomiczne. Struktura była następująca: 74% respondentów studiowało nauki ekonomiczne, pozostała część zaś – 26% – to studenci kierunków nieekonomicznych.

Podstawowym pytaniem rozważanym w niniejszej pracy jest to dotyczące dodatkowych zajęć pozalekcyjnych. Brzmiało ono następująco: Jakie dodatkowe aktywności podejmuje respondent poza studiowaniem? Wyniki ankiety wskazują, że

jedynie około 18,5% respondentów nie posiada żadnych dodatkowych aktywności. Pozostali wykonują różne działania niezwiązane z nauką. Prezentuje to rys. 1.

Udziały się nie sumują, gdyż respondenci mogli wskazać na więcej niż jedną aktywność.

Rys. 1. Dodatkowe aktywności podejmowane przez studentów, którzy brali udział w badaniach.

Źródło: opracowanie własne.

Dane zaprezentowane na wykresie 1 wskazują, iż największa grupa osób biorących udział w badaniach czynnie uprawia sport. W badaniach przyjęto, iż oznacza to regularne – co najmniej dwa razy w tygodniu – treningi. Wskazało tak ponad 62% respondentów. Kolejną aktywnością jest praca dorywcza – niemal 23% odpowiedzi. Prawie taka sama liczba osób uczęszcza na kursy doształcające oraz działa regularnie pozalekcyjne, około 12–13% respondentów. Jak wynika z wykresu, większość respondentów posiada dodatkowe zajęcia poza nauką – dla większości jest to sport.

Kolejnym ważnym pytaniem była kwestia nastawienia do własnej przedsiębiorczości. Postawione pytanie brzmiało: Czy rozważał Pan/Pani założenie własnego przedsiębiorstwa? Odpowiedzi wskazują, że większość respondentów myśli nad założeniem przedsiębiorstwa. Wskazuje na to ponad 68% ankietowanych. Jednocześnie należy wspomnieć, iż 3,28% ankietowanych deklaruje, iż posiada własne przedsiębiorstwo. 28% respondentów stwierdziło, iż nie myśli o działalności gospodarczej. Deklaracje przedsiębiorczości oraz odpowiedzi dotyczące posiadania przedsiębiorstwa łącznie to 71,90%. Świadczy to tym, iż studenci biorący udział w badaniach są w zdecydowanej większości zdeklarowanymi osobami przedsiębiorczymi. Jak wygląda natomiast ich skłonność do ryzyka, pokazuje tabela 1.

Tabela 1. Ocena ryzyka założenia własnej działalności gospodarczej

Z małym ryzykiem	Z umiarkowanym	Ze średnim ryzykiem	Z dużym ryzykiem	Z bardzo dużym ryzykiem
6,18%	37,82%	39,64%	13,82%	2,55%

Źródło: opracowanie własne.

Dane zaprezentowane w tabeli 1 wskazują, iż największa grupa respondentów wiąże założenie własnego przedsiębiorstwa ze średnim ryzykiem. Duże i bardzo duże ryzyko to jedynie ponad 16% udzielonych odpowiedzi, a małe i umiarkowane to aż 44% wszystkich wyników. Należy wyciągnąć w tym przypadku wniosek, iż większość ankietowanych oceniła ryzyko jako niewielkie lub średnie.

Badania eksperymentalne miały natomiast wskazać na realne podejście do wyboru ryzyka. Respondenci poprzez uczestnictwo w grze i wybór określonych rozwiązań wskazywali, czy ich decyzje są pozbawione ryzyka, nacechowane niskim czy dużym ryzykiem. Wyniki tej części eksperymentu prezentuje tabela 2.

Tabela 2. Wynik badań eksperymentalnych określających poziom ryzyka podjętego przez respondentów

Decyzja bez ryzyka (pewna wygrana)	Decyzja obciążona małym ryzykiem	Decyzja obciążona dużym ryzykiem
3,35%	52,79%	43,87%

Źródło: opracowanie własne.

Dane zaprezentowane w tabeli 2 wskazują niemal równomierny podział pomiędzy osoby wybierające niski i wysoki poziom ryzyka decyzji. Nieco przeważająca jest grupa osób o umiarkowanym ryzyku (niemal 53%), grupa ryzykantów zaś to prawie 44% respondentów.

Jak zatem prezentują się odpowiedzi na postawiony problem badawczy? Pokazują to poniższe dane. W pierwszej kolejności porównano odpowiedzi wskazujące na brak dodatkowych zajęć. Prezentuje to tabela 3.

Tabela 3. Osoby przedsiębiorcze i nie przedsiębiorcze a brak dodatkowych zajęć

Brak dodatkowych zajęć	Procent odpowiedzi
Osoby przedsiębiorcze	15,96%
Osoby nieprzedsiębiorcze	27,27%

Źródło: opracowanie własne.

Jak wynika z danych, osoby niewyrażające chęci założenia własnej działalności w większym stopniu nie mają żadnych dodatkowych działalności – są bardziej pasywne. Osoby te zajmują się wyłącznie nauką na studiach. Dane dotyczące aktywności w podziale na powyższe dwie grupy respondentów prezentuje tabela 4.

Tabela 4. Osoby przedsiębiorcze i nieprzedsiębiorcze a dodatkowe zajęcia

Dodatkowe zajęcia	Uczęszczam na kursy podnoszące kwalifikacje	Uprawiam aktywnie sport	Wolontariat	Praca dorywcza	Działam regularnie pozalekcyjnie	Inne
Osoby przedsiębiorcze	13,30%	66,49%	6,91%	29,26%	14,36%	0,00%
Osoby nieprzedsiębiorcze	9,09%	53,25%	7,79%	19,48%	3,90%	1,30%

Źródło: opracowanie własne.

Dane zaprezentowane w tabeli 4 wskazują, iż w trzech kategoriach dodatkowych działalności poza uczelnią, to jest uprawianiu sportu, pracy dorywczej oraz regularnych działaniach pozalekcyjnych, osoby przedsiębiorcze w znacząco większym stopniu są bardziej aktywne niż osoby niedeklarujące przedsiębiorczości. Potwierdza to częściowo założenie o większej aktywności osób przedsiębiorczych, tym bardziej iż odnosi się to do najczęściej wymienianych kategorii.

Kolejnym wynikiem badań, w którym można analizować relację pomiędzy dodatkowymi zajęciami a przedsiębiorczością, jest ocena stosunku decyzji o różnym stopniu ryzyka – wynikających z przeprowadzonego eksperymentu – w odniesieniu do podejmowanych dodatkowych działalności. Prezentuje to tabela 5.

Tabela 5. Ryzyko (eksperyment) a dodatkowe zajęcia

Stosunek do ryzyka	Uczęszczam na kursy podnoszące kwalifikacje	Uprawiam aktywnie sport	Wolontariat	Praca dorywcza	Działam regularnie pozalekcyjnie	Inne
Pasywny	22,22%	77,78%	33,33%	22,22%	11,11%	0,00%
Umiarkowany	9,15%	65,49%	7,04%	21,83%	6,34%	0,70%
Ryzykant	15,25%	59,32%	4,24%	30,51%	16,95%	0,00%

Źródło: opracowanie własne.

Zaprezentowane w tabeli 5 wyniki wskazują, iż w trzech kategoriach (kursy, praca dorywcza i regularne działania pozalekcyjne) większe zaangażowanie wykazują osoby charakteryzujące się najbardziej ryzykownymi decyzjami w stosunku do umiarkowanych ryzykantów. Niestety obraz ten zaburza wynik związany z uprawianiem sportu, gdzie większe zaangażowanie jest po stronie osób umiarkowanie ryzykownych. Podobnie można stwierdzić w porównaniu obu grup charakteryzujących się większym ryzykiem do osób pasywnych. Jednak ze względu na niewielką liczbę osób pasywnych (9 respondentów) trudno jest to jednoznacznie oceniać.

5. Zakończenie

Badania przedsiębiorczości mają wyraźny eklektyczny charakter. Cechuje je to, iż mogą być one dokonywane na wielu płaszczyznach i z punktu widzenia różnych dyscyplin naukowych. Podejście zaprezentowane w niniejszej pracy wpisuje się w ten nurt. Cel badań zaprezentowanych w tej pracy został osiągnięty. Określono, iż w odniesieniu do osób przedsiębiorczych są one bardziej aktywne w swoim życiu codziennym niż osoby nieoceniające siebie jako przedsiębiorcze.

Główna teza: osoby przedsiębiorcze są bardziej aktywne niż pozostałe, niewykazujące takich skłonności, została potwierdzona, choć wyniki niestety nie są jednoznaczne. Główna hipoteza została zweryfikowana pozytywnie: studenci deklarujący chęć założenia przedsiębiorstwa są osobami bardziej aktywnymi poza samą nauką na studiach. Jednocześnie hipoteza pomocnicza została pozytywnie zweryfikowana jedynie częściowo. Studenci znajdujący się w grupie bardziej aktywnych tylko w niektórych dodatkowych działaniach deklarują i podejmują jednocześnie decyzje bardziej ryzykowne niż w grupie osób nieaktywnych poza studiowaniem.

Zaprezentowane wyniki badań nie są reprezentatywne w ujęciu ilościowym. Jednakże dają pogląd zarówno na przedsiębiorczość studentów, jak i jej determinanty. Ważne są także kompetencje kształtujące zachowania tych osób. One również kształtują stosunek do możliwości założenia własnego przedsiębiorstwa oraz ryzyka deklaratywnego i podejmowanego. Zespół badawczy nadal rozwijać będzie przedstawione badania, dążąc do uzyskania pełnych wyników.

Literatura

- Bernat T., Gąsior A., Korpysa J., Łakomy-Zinowik M., Nagaj R., Szkudlarek P., 2014, *Perception of the risk of starting up business and personal attitude to risk*, Transformations in Business and Economics, vol. 13, no. 2B (32B), Vilnius University, Vilnius, s. 780–800.
- Glinka B., Gudkova S., 2011, *Przedsiębiorczość*, Wolters Kluwer business, Warszawa.
- Grilo I., Thurik R., 2004, *Determinants of entrepreneurship in Europe*, The Paper on Entrepreneurship, Growth and Public Policy, no. 3004, Max Planck Institute, Jena.
- Heath F., Tversky A., 1991, *Preference and belief: Ambiguity and competence in choice under uncertainty*, Journal of Risk and Uncertainty, vol. 4, s. 5–28.
- Macko A., Tyszka T., 2005, *Przedsiębiorczość i ryzykowanie*, Decyzje, nr 4, s. 34–35.
- Moczydłowska J.M., 2010, *Przedsiębiorczość – perspektywa behawioralna*, [w:] *Behawioralne determinanty rozwoju przedsiębiorczości w Polsce. Behawioralny wymiar przedsiębiorczości*, red. P. Kulawczuk, A. Poszewiecki, Fundacja Rozwoju Uniwersytetu Gdańskiego, Gdańsk.
- Oleksyn T., 2012, *Przedsiębiorczość jako kategoria złożona. Jak ją rozwijać?*, [w:] *Młodzi przedsiębiorcy*, Problemy zarządzania, vol. 10, nr 1(36), t. 2, red. B. Glinka, J. Pasieczny, Wydawnictwo Naukowe Wydziału Zarządzania UW, Warszawa.
- Stewart R.H., Roth P.L., 2001, *Risk propensity differences between entrepreneurs and managers: a meta-analytic review*, Journal of Applied Psychology, vol. 86(1), s. 149–150.